

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

De arte metrica, liber

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72031)

BEDÆ PRESBYTERII
DE ARTE METRICA
LIBER.

Ad Vvighbertum Levitam.

De Litera.

Uti noticiam metricæ artis habere desiderat, primò necesse est distantia litterarum syllabarumque sedulus discat. Sunt autem Latine litteræ omnes viginti & una: ex quibus quinque vocales appellantur, a, e, i, o, u, cæteræ omnes consonantes: at de iisdem consonantibus septem dicuntur semivocales, f, l, m, n, r, s, x. cæteræ novem mutæ, b, c, d, g, h, k, p, q, t. y autem sextam vocalem, & z decem septimam consonantem, propter Græca verba, quibus consuevit uti, utur assumpserit Latini. neque enim aliter Typum, vel Zelum, vel cætera hujusmodi, quomodo scriberent, habebant.

Quæ etiam post perceptionem Dominicæ fidei, u. x. p. a. Græcas litteras, etiam non in alphabeti ordinem recipiunt, divinis tamen paginis inditas continent, & videlicet, quæ duplici apud eos figura scribitur, quomodo apud Latinos littera H intronitentes, propter autoritatē nominis Ihesu & p, propter nomen Christi, & ω propter autoritatē Dominici sermonis, ego sum & ω. etenim tantum nomine discerepat, cæterum & figura potestate nostrum æquiparat. p Græcorum, ab r nostro & figura distat & nomine. Porro r & hoc à nostris differunt, quod semper longæ sunt, nostræ autem omnes vocales sunt dichronæ, hoc est, & brevibus syllabis habiles, & longis, quomodo & illorum a, u, nam & o semper apud illos breves natura permanent. Itaque omnes litteræ quibus utimur, sunt viginti & septem, vocales videlicet octo, & consonantes undeviginti: sed & de his vocalibus i & u plerunque in consonantium potestatem transeunt, cum aut ipsæ inter se geminantur, ut iumentum, vinum: aut cum alijs vocalibus junguntur, ut janua, jectur, jocus, vanitas, veritas, volutus. V quoque nonnunquam sibi ipsa præponitur, ut vultus: sed & alteri consonantis locum tenet, cum vel Latine aurum, vel evangelium Græcè nominamus. Mirum autem quare dixerit Donatus, eam interdum nec vocalem, nec consonantem haberi, quum inter q litteram consonantem, & alteram vocalem constituitur, ut quoniam, quidem: nisi forte, quia tam leniter tunc effertur, ut vix sentiri queat. Videtur autem non esse firma ratio: quam ejus sententiam exponentes Pompeius vel Sergius, dicunt eam consonantem esse non posse, quia habet ante se alteram consonantem: id est, q vocalem esse non posse, quia sequitur illam vocalis, ut quare, quomodo: & ob id eam tunc non esse litteram scribunt. Quid enim, nunquid, quando scribimus, statim dicendum est, t consonantem esse non posse, quod ante se habeat alteram consonantem, id est: imò & vocalem esse non posse, quia sequitur illam vocalis: & cum dicimus stratum, r esse litteram fatendum est, cum & vocalis sequatur, & duæ præcedant consonantes: t quoque nihilominus consonantem, quum eam & præcedat alia consonans, & sequatur. I autem hoc proprium habet inter vocales, ut quoties locum tenens consonantis, alteram ante se in eadem parte orationis habet vocalem: hanc etiam natura brevis erat, semper eam positione faciat longam, ut majus, perjurium, unde & duplex appellatur. X quoque littera consonans ejusdem potestatis, duplex nuncupatur, ut axis. Sunt & liquentes litteræ quatuor, l, m, n, r, quæ diverso quidem modo, sed certa ratione plerunque in metro solitam consonantium vim amittere solent, & nonnunquam breves natura syllabas inveniuntur reddere longas.

De syllaba.

Syllaba, est comprehensio litterarum, vel unius vocalis enunciatio, temporum capax: quia omnis syllaba aut brevis est, & tempus recipit unum, quod atomum metrici vocant, ut pater: aut longa est, & duo recipit tempora, ut mater. Hic enim ma cum dicimus, mater longitudinem sui circumflexus tantum temporis bis occupat, quantum pa semel cum acutè dicitur pater. Sunt igitur longæ syllabæ, sunt breves, sunt communes: sed longæ duobus modis sunt, natura & positione. Natura quidem bifariè, aut productione videlicet & singularum vocalium, ut navis, sedes, finis, omen, unus: aut duarum conjunctione, quod diphthongum vocant, ut avum, pæna, angustus, eurus, heit, ut Arator;

Hei mihi jam video subitici lapsura ruinis.

Condita fama diu templi quoq; nobilis ædem,
Vel quum dicimus Tydens Tydei, ubi e & i non separamus, sed conjunctim proferimus, ne quintâ potius quam primam declinationem significet: & hoc Græca nomina fortuntur. In Latinis non invenitur hæc diphthongus. Positione autem longæ sunt syllabæ modis sex, cum correpta vocalis aut in duas definit consonantes, ut alit: aut in unam duplicem, ut dux: aut in unam definit consonantem, & excipitur ab altera, ut arca: aut excipitur ab x duplici consonante, ut axis: aut ab i loco consonantis posita, ut Troia: quæ positio nonnunquam in metris in tres dividitur syllabas: ut est illud:

Arma virum tabulæque & Troia gaza per undas.
Aut definit in consonantem, & excipitur ab i vel u positis in loco consonantium, ut advena, adjumentum.

Breves verò sunt syllabæ; quæ horum nihil habuerint: quod verò quidam inter longas syllabas non annumerant, dum autumant, quum correpta vocalis excipitur à duplici littera z ut Mezentius: aut à duabus consonantibus, ut acre vel acris, falluntur. Nam & z quoties in eadem parte orationis brevem sequitur vocalem, potest eam producere, si ita voluerit poeta, ut gaza. Quum verò parte aliqua orationis in brevem vocalem terminata, sequens sermo à littera z incipit, nullam producendi habet potestatem: unde est,

Et nemorosa Zacynthus.

Et r littera liquens eodem modo sicut & l, quum in medio sermone brevem sequitur vocalem, præcedente qualibet consonante potest hanc poetica licentia facere longam: quum verò utralibet liquida sequens consonantem in capite fuerit sermonis, non potest longam facere vocalem, quæ in fine verbi præcedentis naturaliter brevis extiterat. Sunt item syllabæ, quæ utroque modo & natura scilicet, & positione longæ sunt, ut dens, gens, mons, fons, frons.

De communibus syllabis.

Communes autem syllabæ modis sunt novem, quibus aut naturaliter longæ poetica licentia in breves, aut naturaliter breves transferuntur in longas. Brevis quippe transfertur in longam, quum correpta vocalis in eodem verbo à duabus excipitur consonantibus, quarum posterior est liquida. Est enim brevis in hoc natura: ut,

Mens tenebris operata suis.

Est longa positione in hoc:

Mortisque tenebras.

In quo Sergius modo injusto utitur exemplo:

Neve flagello.

Flagellum enim in capite verbi habet liquidam litteram consonante subjectam, præpositio nunquam brevem naturam syllabam verbi præcedentis potest facere longam. Item natura brevis syllaba ad votum poetarum transferri potest in longam, quum correpta vocalis in consonantem definit, & excipitur ab h littera. Et natura brevis inhoc,

Porcinum tenuere gregem, niger hispidus horret,
Est voluntate poetæ longa in hoc,
Vir humilis mæsto deiecit lumine terram.

Et item,
Mors fera per hominem miserum sibi subdidit orbem.
Vbi item quidam Grammaticorum dubium exemplum ponunt:

Terga fatigamus hasta.
Nam etsi non h sequeretur mus, tamen esse posset longa,
poetica licentia, quia plenis pedibus superfuit, sicut hoc
quod item ponunt, est:

Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.
Ubi morideo potuit produci, quia post emensos pedes in-
tegras partē terminat orationis, tamen si vocalis sequatur.
Tertius modus est syllabæ communis, quum verbum ali-
quod in vocalem desinens correptam, excipitur à duabus
consonantibus, quarum prior sit s. Est enim natura brevis
in hoc Fortunati:

Ordinibus variis alba smaragdus inest.
Est positione longa in hoc Sedulii:
Adveniat regnum jam jamque scilicet illud.
Quum verò s in capite verbi fuerit consonanti alii subje-
cta, nequaquam potest ultimam verbi prioris syllabam
producere, quæ in brevem desierat: ut Sedulius,
Stare choro & placidis celestia psallere verbis.

Et Fortunatus:
Vocibus alternis divina poemata psallunt.
Falsoque desinivit Pompeius, s non posse liquecere, nisi
ipsas antecedit, ut:

Ponite spes sibi quisque suas,
Hanc Virgilius & in medio verbo alteri consonanti præ-
positam, ubi commodum duxit, liquentium more tran-
siliit.

Hortatur, Mnestheus nunc, nunc insurgite remis.
Nisi forte hunc versum ita scandendum putamus, ut sit:
Horta, spondeus: tur Mne, spondeus: stheus nunc spondeus,
conjunctionis scilicet vocalibus, quod diphthongum vocant.
Unde bene Donatus, quum de liquentibus litteris loque-
retur, dixit specialiter de h & s littera, suæ cuspis potes-
tatis est: quæ in metris plerumq; vim consonantis amittit.

Est enim modus quartus syllabæ communis, quum
post pedem quemlibet una syllaba brevis remanserit de
verbo, quæ vel in vocalem desinens excipitur à conso-
nante verbi sequentis, vel in consonantem desinens exci-
piatur à littera vocali. Est enim natura brevis in hoc:
Cujus onus leve est, cujus juga ferre suave est.

Est longa permixta poetico in hoc:
Frondea ficus erat, cujus in robore nullum.
Quod genus syllabæ inter longas vel omnino refugien-
dum, vel parcissime usurpandum est. Unde & in recentio-
ribus poetis non facile ejus invenies exemplum: quanvis
& apud Virgilium non rarissimum, apud Homerum non
frequentissimum reperitur.

Quintus modus est, quum pars orationis desinit in di-
phthongum, sequente statim vocali. Est enim per naturam
longa in hoc, Musæ Aonides: est per licentiam brevis in
hoc, Insula Ionio in magno, quod posteriores poetæ magis
in una parte orationis fieri voluerunt: unde hujus & no-
stratis facile poematibus invenies. At quum diphthongus
à vocali alterius vocabuli excipitur, quum hanc per
synalephemam transiliendam esse dicebant: ut Prosper in
præfatione Epigrammatum:

Nec nostræ hoc opis est, sed ab illo sumitur hic ros,
Qui siccam rupem fundere iussit aquas.
Sextus modus est, ut Donatus ait, quum producta vo-
calis est, vocali altera consequente. Est enim longa in hoc:
O utinam in thalamos invisi Cæsaris issem.

Brevis in hoc:
Te Coridon, ô Alexi, trahit sua quemque voluptas.
Quod moderni versificatores in eadem potius parte ora-
tionis consueverunt facere: ut,
Eoi venere magi, favumque tyrannum.
Splendidus aurois de vertice fulget Eous.
Et rufus longa est per naturam ita,

Angelus intactæ cecinit properata Mariæ.
Brevis per licentiam ita:
Exultat Mariæ, quum prima affamina sensit.
Aut cum longa vocalis, vel etiam brevis, quo partem ter-
minat orationis, excipitur à vocali alterius verbi priorem
per synalephemam absumunt: ut Prosper,
Nam si te virtute tua ad celestia credas
Scandere, de superis pulsus ad ima cadis.
Quamvis & Arator imitatus veteres, dixerit,
O utinam nostris voluisses fida juvenis
Consiliis parere prius, ne littora Cretæ
Linqueres, in sanam rabiem passura profundi.

Septimus modus est, quum pronomen c littera termi-
natum, vocalis statim sequitur. Est enim longa in hoc,
Non quia qui summus pater est, & filius hic est: Sed quia
quicquid summus pater est, & filius hoc est. Brevis in hoc,
Hic vir hic est, tibi quem promittere sæpius audis. Sed &
ad verbum c littera terminatum, communem syllabam
facit. Est enim longa in hoc Paulini:

Donec aspirante Deo conatibus agris.
Brevis in hoc Prosperi,
Ut morbo obsessis præstanda est cura medendi,
Donec in ægroto corpore vita manet.

Octavus modus est, cum correptam vocalem in eadem
parte orationis sequitur z consonans Græca duplex. Est e-
nim longa in hoc Iuvenici,
Difficile est terris affixos divite gaza.
Est brevis in hoc ejusdem,

Et gaza distabat erum possessio fulgens.

Nonus modus est, quo omnis syllaba novissima versus
in quocunque metro indifferens est, quæ Græcè ἀσπόμερος
& ad voluntatem poetæ vel correpta producit, vel cor-
ripitur producta, quod frequentius est quàm exemplis
indigeat. Sciendum est autem, quod x littera duplex, nun-
quam facit communem syllabam, sed cum in eodē verbo
sequitur vocalem, semper eam habet longam aut naturam,
ut pax, lex, lux, rex, vox: aut positione, ut fax, nex, nix, nox
nux, & exul, exiis & exitum. Cum verò in primordia
verbi fuerit, non potest producere ultimam syllabam, pri-
oris verbi, quod in brevem desierat vocalem: ut,

Pontibus instratus conduxit littora Xerxes.
N quoq; littera paritione (nisi fallor) cum in medio verbi
consonanti alteri fuerit subiecta, præcedentem syllabam
sive naturam seu positionem semper longam habet: ut regna,
calumnia. Cum verò in primordio verbi fuerit alii subje-
cta consonanti, ut Cneus, gnarus, profecto ultimam syl-
labam verbi prioris, si in brevem desierit vocalem, bre-
vem hanc ut fuerat remanere permittit, neque ullam pro-
ducendi habet potestatem, Prospero teste, qui ait,
Nec tamen hoc toto depellit corpore gnarus
Naturam errantem dividere à virtiis.

Unde & inter liquidas annumeratur: tamen non ita ut b
vel r, quæ communes syllabas facere solent,

De primis syllabis.

Hæc de differentia syllabarum paucis dicta sint, quas
suis etiam ipse plurimum discernere potest, qui scan-
sionem versus heroici discere caraverit. Sed qui necdum ad
hoc pervenit, hunc interim hortamur, syllabas omnium
partium orationis ex principio versus heroicorum diligentius
scrutetur. Omnis enim versus hexameter, qui sex pedibus
& pentameter, qui quinque pedibus constat, primam syllabam
longam habet, quia vel à spondeo, vel à dactylo incipit:
quorum prior pars duabus longis syllabis consistit, ut di-
cens: secundus longa & duabus brevibus, ut dicimus: & om-
nino cum codicem hexametri vel elegiaci carminis ac-
sumis in manus, quamcumq; paginam aperiens inspexeris,
quemcumque versum aperiens legeris, absque ulla du-
bitatione primam syllabam aut naturam aut positionem lon-
gam invenies: quia nimirum sive spondei sive dactyli con-
stat esse principium. Item prima sæpe syllaba ex compo-
sitione figuræ deprehenditur: ut si nescias qualis sit pius,
ex compositione quæ est impius, qualis sit pius cognosci-

tur, licet in aliquibus hoc fallat. Nam cum dicimus nubere, non longa est: item cum dicimus innuba, vel pronuba, fit brevis non in compositione: item lux lucis, longa est lu, lucerna brevis est. Item homo brevis est ubique humanus longa. Item in antiquam syllavam longa est. Superiusque ad lumen iturus, brevis est: sed hoc inveniri raro contingit: verum si qualibet pars orationis præpositionibus componatur, primas syllabas ex his cognoscimus. Nam talis manebit fere omnis composita syllaba, qualis & ipsa propositio fuerit: ut deceptus, abundans. De, videlicet longa & a brevis. Item ex ipsis præpositionibus ad & ob, in & sub, diversè in verbis ponuntur: nam corripuntur cum crescèdo dissyllaba redduntur: ut adit, obit, init, subit. Indifferenter sunt cum trissyllaba faciuntur: ut adicit, obicit, inicit, subicit. Producentur tantum quum tetrasyllaba ex se redduntur: ut adicio, objicio, injicio, subicio. Item producentur quæ per præ & per quæ in primis syllabis scribuntur: breviantur verò pretium, precor, premo, prehendō, queror, hoc est, querelam depono: & quæ ex his per derivationem, vel declinationem, vel compositionem fieri possunt: & quæ conjunctio: item contra, breviantur ex eisdem præpositionibus in compositione: ut dehinc, profectus, profellus, profusus, profatus, proavus, pronepos, &c. Sunt itè aliquanta verba quæ primas syllabas temporum ratione permutant, quæ subter collecta in omni præterito perfectō, & vel in omni præterito plusquamperfectō, vel in uno futuro modi tantum conjunctivi producentur, cæteris autem modis & temporibus breviantur: ut sunt hæc, lego, legi, quum legero: faveo, favi, quum favero: venit, veni, quum venero: fugio, fugi, quum fugero: facio, feci, quum fecero: sedeo, sedi, quum sedero: fodio, fodi, quum fodero: video, vidi, cum videro: voveo, vovi, cum vovero: juvo, juvi, cum juvero: ago, egi, cum egero: emo, emi, cum emerō: lavo, lavi, cum lavero: odio, odi, cum odero: sero, sevi, cum sero: sino, si vi, cum sivero: caveo, cavi, cum caverō. Item contra inveniuntur, quæ in præsentis tempore producta sunt, & in præterito breviantur: ut pono posui, cogo coegi, do dedi, isto ista: Item omnia verba quæ in præteritis antè crescunt, in primis syllabis breviantur: ut pendeo pependi, tordeo totondi, posco poposci, curro cucurri, tendo, tetendi, pello pepuli: item in verbis quæ eisdem litteris scribuntur, notandum quod liber live librum significat aut corticem, brevem habet lissi liberum, longam, Pila si vas significat, longam habet pi: si speram, brevem. Domus, brevem habet do: doma, i. e. tectum, longam. Plaga, quum clivus significat, brevis est pla: quum vindictam, longa. Palus paludis, brevis est pa: palus pali, longa. Populus, quum vulgus significat, brevis est po: quum arborem, longa. Nitens, à nitore brevis est ni: nitens, à nitu, longam item educo educis, longa du: educo educas, i. e. nutrio, brevis. Concido, decido, incido, occido, si ad casum pertinent, correptam habent cisi ad concisionem, productam. Colo colis, brevis est co: colo colas, longa. Placo placas, producta pla: placeo places, correpta. Pateo pares, i. e. appareo sive obtempero, producta pa: paro paras, i. e. præparo: & patio paris correpta. Parentes, quum apparentes significat, producta pa: quum genitores, correpta, sicut & parentes. Idem si neutri generis est, corripitur: si masculini, producit in utroque numero. Levitas, si instabilitatem mentis designat, aut pusillitatem ponderis, brevis est le: si lenitatem tactus, unde ligna in ædificio levigata dicuntur, longa est.

De mediis syllabis.

Medias syllabas tribus modis cognoscimus, positione, diphthongo, & accentu: sed de positione & diphthongo, supra tractavimus. Accentus autem quasi ad cantus dictus: quod ad cantilenam vocis nos faciat agnoscere syllabas: qui vocis accentus duo sunt, ad ea quæ tractavimus necessarij correptus & productus. Correptus est, quoties sine ulla mora vocis medias syllabas enunciamus, ut mœnia, tabula. Productus est, quoties medias syllabas cum aliqua mora vocis exprimimus, ut fortuna, natura. Sciendum tamen est, quia illa quæ in verbis i correpta profertur, cum in media venerint, & ipsam in e mu-

taverint, ut legis lege legere, ubique breviantur, excepto tamen à tribus excipiuntur consonantibus, b, m, & t: ut legbam legemus legetur: cætera melius accentibus colligitur, quia accentus in trissyllabis & tetrasyllabis, & deinceps considerandus est: ut si quærat, amicissimorum quibus syllabis conflet, ediscimus primam brevem exemplo: ut, Ninnium dilexit amicum: secundam longam accentu invenimus, tertiam longam positione, quartam brevem accentu: quia quum dicimus Amicissimus, penultimam cum brevi accentu longam, ultimam verò qualis sit, per singulas partes orationis monstrabimus in oratione subjecta.

De ultimis syllabis nominum, pronominum & participiorum.

Nominativus singularis has habet breves, a ut citharista, vinea, toreuma: e, ut sedile: o, ut ordo, virgo: u ut cornu: el, ut mel: il, ut vigil: ul, ut consul: m, ut tectum: n, ut carmen: us, ut iustus: curus, cedrus, nemus: ir, ut vir: or, ut doctor: t, ut caput: has item longas, i, ut frugi: il, ut tanaquil: ol, ut sol: as, ut facultas: e, ut halecitem hæc sunt, quæ in monosyllabis producentur: in dissyllabis autem & trissyllabis vel in cæteris polysyllabis corripuntur, ar, ut far, nar, Caesar: er, ut ver, patet, ut fur, murmur: is, ut vis, glis, fortis: al, ut sal, Hannibal: item torcular & pulvinar producta, quia quibusdam placuit hoc torcular, dici, non torcular: & hoc pulvinare, non pulvinar. S. terminatus, si quintæ declinationis fuerit, producit, ut dies: si tertiæ, tunc longa est, quum genitivus singularis non crescit, ut labes, cædes, tabes, pubes, clades, fames, vulpes, claves, ædes, strages, Hercules, proles, nubes: quamvis quidam nubs nominativum enunciari maluerit: vel quum crescens, e productam antè novissimam syllabam habuerit, ut merces, quies, mercedis, quietis: vel quum monosyllaba fuerint nomina, aut de monosyllabis ducta, ut pes, bipes, sonipes: ubi notandum quod pes, sicut & sal & par, quum monosyllabum est, longa est. At quum per alios casus declinare cœperit, primam syllabam corripit: item Ceres, aties, paries, abies, nominativo & vocativo casus producit: at in cæteris casibus corripit: breviantur verò es, si aut e in i mutaverit in genitivo crescente, ut miles militis: aut brevem habuerit, ut leges segetis. Os monosyllaba, si ora significat, producit: si ossa, breviantur. Quæ tamen os syllaba quum in dissyllabis venerit, & media syllaba genitivi producta natura permansit, tunc longa erit, ut nepos nepotis, si verò correpta, abbreviatur, ut compos compotis. Us cum in genitivo crescente longa permanerit, producit, ut virtus virtutis, tellus telluris: excepto uno palus, quod in genitivo determinatur, palus paludis. Unde est, Regus opus, sterilisque diu palus, aptaque remis. Si verò in genitivo crescente non permanerit, aut non creverit, corripitur: ut pectus pectoris, vulgus vulgi. Genitivus, dative & ablativus producentur, sed genitivus quum tertiæ fuerit declinationis, cum ablativo suo e tantum littera terminato breviantur: ut à fonte fontis, excepto uno quod producit, ab hac fame, quod veteres hujus famei, non hujus famis, & huic famei non huic fami declinabant. Ubi notandum, quod nomina quintæ declinationis, quæ in ei literas genitivo & dativo casu terminantur, & has divitas & utræque logā habet, ut faciei, diei, fidei, accusativus brevis est semper, vocativus similiter, excepto cum i terminatur, ut Laurenti. Ubi notandum, quod nomina quæ in ius terminantur, in genitivo casu duplici i effertur, in vocativo simplici, in utroque longam habent: ut filius, filij, o fili: vel certe vocativum in e correptam terminant, ut impius, impie: qui etiam vocativus dum similis nominativo fuerit, regulam nominativi sequitur, ut hæc paupertas, & o paupertas. Nominativus, accusativus & vocativus plurales in masculino & feminino genere producentur, corripuntur in neutro, Ambo & duo, si neutra sunt, corripuntur: si masculina, producentur. Genitivus in omnibus brevis est. Dativus & ablativus si is terminantur, longi sunt, ut doctis: si in bus, breviantur, ut rebus. In hæc regula omnia nomina, pronomina, participia continentur. Sed pronominis declina-

tio in hoc tantum differt, quod in monosyllabis, quæ vocalibus constat, ut o, in quolibet casu producantur; sed genitivus cum in us terminatur, brevatur, ut illius. Dativus vero sicut in nomine, semper longus est, excepto mihi, tibi, sibi, quæ indifferenter dici possunt; sic reliqui quoque casus regulam sumunt ex nomine. In Græcis vero nominativus singularis has habet breves, a ut ecclesia, baptisma, as qui genitivus dos habuerit, ut arcas arcados, Pallas Pallados: os quum in genitivo diphongum habuerit, ut Delos Delis: longas vero has, ut schole, synagoge, quæ Latina consuetudine, in a terminat. O, ut Dido: an, ut Titanen, ut lien, syren; in, ut delphin: on, ut Memnon: er, ut aer, atheras, ut Aeneas: es, ut Anchises, Genitivus brevatur, quum dos vel tos habuerit in fine, ut Arcados, poematos: Dativus quum i, ut Palladi: Accusativus, quum a vel on, ut Thesea, Delon. Alias longus est vocativus, quum a terminatur, in masculinis tantum longum est, ut Aenea: nam in foemininis corripitur, ut hæc cathedra. **E** terminatus producitur, schole, synagoge, pentecoste, paraſceve, exceptis his, quorum nominativus os terminatur, ut Petros Petre. **I** terminatus corripitur, ut ð Alexi. **O** finitus producitur, ut Dido. Nominativus & vocativus plurales, quum a vel e terminantur, breves sunt, ut rhetores, charismata: alias longi sunt, ecclesia. Genitivus longus est, si tamen Græcè fuerit declinatus, ut Iahon, cedron, id est populorum, cedrorum: Dativus in s terminatus corripitur, ut Arcas: alias longus est, ut lais, id est populis. Accusativus si in as fuerit terminatus, & à genitivo singulari venerit, os finito corripitur, ut Arcados Arcadas, aliàs productione laxatur, ut ecclesias.

De ultimis syllabis verborum & adverbiorum.

In verbis primæ conjugationis producantur a & as, ut ama amas: in secundæ e & es, ut sede sedes: in terciâ productæ i & is, ut nutri nutrit: in terciâ correptæ breviantur e & is, ut cerne cernis. In omnibus o corripitur, ut amo, sedeo, cerno, nutrio: tamen si authoritas variet eadem in infinitivo modo penultimas syllabas e, & i productas habent, ut amare, sedere, nutrire. Item e correptam, ut cernere. Similiter in aliis modis productis ejusdem vocalibus ut amarem, amares, amaret, & cætera ad suam formam: e correpta in verbis terciæ conjugationis correptæ, ut cernerem, cerneret, & cætera. Item es corripitur, ut sum es, & quæ ex his componi possunt, ut adsum ades, possum potes: item faxis, velis, adhis longas, quia pluralis numerus ea producit, quum dicimus producta media, adstitis, velitis, faxitis. Omnes in verbis novissimæ syllabæ, quæ sunt hujusmodi, ut res & ses, longæ sunt, quia producit eas numerus pluralis, ut amares amaretis, amasses amassetis. Itè producenda sunt quæ in c terminantur, ut fac, dic, duc, induc: aut i, ut amavi amari: aut in u, ut amatu. Corripiuntur autem quæ in m aut in es, ut amem ames: vel in us, ut amamus: vel in t, ut amat: vel in re, ut amare: vel in tis, ut amatis.

Adverbia quæ in a terminantur, productione gaudent, ut una: quæ verò in e, si ex nomine veniunt, & comparationis gradus servant, ut doctè, doctius doctissime producantur: si autem à se nascuntur, ut sapè: aut non cõparantur, ut ritè: aut in comparatione deficiunt, ut bene, malè, breviantur. **I** finita, præter quasi, sibi & ubi, vel quæ ex ipsis fiunt: ut sicubi, producantur, ut heri. **O** indifferenter accipitur, ut falso. **V** producitur, ut noctu. **L** & **r** breviantur, ut semel, pariter: ul ut simul, m ut tam. **N** verò excepto non, en, an, ubique breviantur, ut forsàn. **S** brevatur, ut magis, funditus, excepto cum a præcessit, ut alias. **C** producitur, ut hic, illic, adhuc. Monosyllaba producantur, ut cur, plus: exceptis his, bis & ter: verum ne, dupliciter profertur. Nam producitur, cum prohibendo dicitur: Scrutari ne cura procax abstusa labore: vel quum ponitur pro, ut non, ut idem Prosper ait, Et vindicta brevis sic noxia crimine finit, Ne sine fine habeat debita pena reos. Corripitur autem, cum interrogando vel increpando ponitur: ut, Tunc cruenta ferrox, audax, in-

sane, rebellis, **S** in numeris corripitur, ut toties, quoties: septies, decies.

De ultimis syllabis conjunctionum, præpositionum & interjectionum.

Conjunctiones ferè omnes corripiuntur: sed quæ a vel i terminantur, excepto quia, ita, nisi, producantur: ut propterea, interea, si & ni. Quæ in n desinunt, si a vel i ante eam habuerint, producantur: ut an, sin, aliòquin. Cæteræ breviantur, exceptis his quæ positione sunt longæ, ut ast, aut.

Accusativæ præpositiones solæ, quæ in a exeunt, producantur, ut intra, & unum monosyllabum cis: ablativæ verò corripiuntur omnes, ut ab, exceptis monosyllabis, quæ aut vocalibus constant, ut a: aut vocalibus terminantur, ut de. Communes præpositiones correptas esse liquet, ut super. Nec de loquelariis præpositionibus reticendum, tamen non in fine, sed in principio verborum semper ponantur, quæ sunt: am, eo con, di, dis, re, se. Quod am & dis positionem quærunt, ut amplexor, disjungo, & idè longæ sunt. Co dictiona est, ut coetæco, connecto. Con longa, ut conjicio. Di longa, ut dirigo. Se longa, ut secano. Re autem ubique brevatur, ut remitto, excepto cum refert, distat significat: ut, Præterea jam nec mutari pabula refert, & uno verbo rejicio, Reijce ne maculis infuscer vellera, pullis.

Omnes interjectiones, si monosyllabæ fuerint, producantur, ut heu: cæteræ verò exemplo similliam partium orationis æstimandæ sunt: item interjectiones omnes, ut Audacius ait, de Græco sermone mutati sumus: idè in novissimis syllabis raltigium capiunt, ut papè, atar: eodem modo & cæteræ similiter, vel cum acutum vel circumflexum in ultimo sumunt accentum.

De pedibus.

PEs, est syllabarum & temporum certa dinumeratio: dictus inde, quod hoc quali pedali regula ad versum utitur mensurandum. Sunt autem pedes dissyllabi quatuor trissyllabi octo, tetrasyllabi, sedecim, singuli nominati distincti, at qui ex his geminatis accrescunt sine nomine generaliter, *ædipylæ*, conjugationes dicuntur: unde fit, omnes pedes à dissyllabis usque ad hexasyllabos 124. colligi: de quibus in Donato plenissime, quisquis velit inveniat: sed nos in præsentis opusculo dissyllabos tantum & trissyllabos meminisse sufficiat. Ergo dissyllabi quatuor hi sunt, pyrrichius ex duabus brevibus temporum duum ut amor: huic contrarius est spondeus, ex duabus longis, temporum quatuor, ut astas. Iambus ex brevi & longa, temporum trium, ut versus. Trissyllabi octo hi sunt, tribrachys ex tribus brevibus temporum trium, ut macula: huic contrarius est molossus, ex trius longis, temporum sex, & Aeneas. Anapestus, ex duabus brevibus & longa, temporum quatuor, ut pietas: huic contrarius est dactylus, ex longa & duabus brevibus, temporum quatuor, ut regula. Amphibrachys ex brevi & longa & brevi, temporum quatuor, ut arena: huic contrarius est amphimacrus, ex longa & brevi & longa, temporum quinque, ut impotens. Bacchius, ex brevi & duabus longis, temporum quinque, ut poetæ: huic contrarius est antibacchius, ex duabus longis & brevi, temporum quinque ut natura: hos sequuntur, ut dixi, pedes tetrasyllabi sedecim, pentasyllabi triginta, & assyllabi 64. Sed hæc interim nostro operi, quod de arte metrica cudimus, satis esse putamus.

De metro dactylico, hexametro vel pentametro.

Metrum dactylicum hexametrum, quod & herouicum vocatur, eo quod hoc maxime heroum, hoc est virorum fortium facta canerent, cæteris omnibus pulchrius celsiusque est: unde opusculis tam prolixis quam succinctis, tam viliibus quam nobilibus aptum esse consuevit. Constat autem ex dactylo & spondeo, vel trocheo, ita

ut reci-

ut recipiat spondeum locis omnibus, præter quintum, dactylum præter ultimum: trocheum verò loco tantum ultimo, vel ut quidam definiunt, spondeum ultimo loco semper, & omnibus præter quintum: trocheum verò nusquam; quia est ultima brevis est natura, tamen spondeum facit, ad votum poetarum, quia (ut prædiximus) ultimam versus omnes syllabam indifferenter accipiunt, alioquin legitimum numerum viginti quatuor, temporum, versus hexameter non habebit, quia tot illum pro sui perfectione habere decebat, quod habet libra plena semiuncia. Hujus exemplum. Culmina multa polus radianti lumine complent, hoc metrum post Homerum Heroicis nomen accipit, Phichium antea dictum, eo quod Apollinis oracula illo metro sint edita: huic cognatum est & quasi familiariter adhaerens, ita ut sine ipsius præsidio nunquam id positum viderim metrum dactylicum pentametrum. Quod recipit spondeum loco primo, & secundo dactylum locis omnibus. Catalecton est in medio & in fine: hujus exemplum. Latranturq; pjs agnina sancta choris. Hujus metri versus quidam ita scandendos alitruunt, ut quinque absolutos pedes eis inesse doceant, spondeum live dactylum loco primo & secundo spondeum, tertio semper, quarto & quinto anapestos: veluti si dicam, Quærite regna poli. Quærite, dactylus, regna po, dactylus, liqua spondeus, rite re anapestus, gna poli anapestus. Quod rationi ejusdem metri, ni fallor, minus videtur esse conveniens, cum uni versis, qui hoc metro uti sunt, versus omnem in medio diviserint, duabus penthemimeris constare voluerint, quare prior dactylum live spondeum licent in utraq; regione reciperet, posterior solos dactylos in utroque: hoc autem & superius metrum ubi juncta fuerint, elegiacum carmen vocatur. Elcos namque miseros appellant philosophi, & hujus modulatio carminis miserorum querimoniarum congruit, ubi prior versus est hexameter, sequens pentameter. Quo genere metri ferunt canticum Deuteronomij apud Hebræos & Psalmos 118. & 144. esse descriptos. Nam librum B. Job simplici Hexametro scriptum esse asserunt. Observandum est autem in carmine elegiaco, ne quid unquam de sensu versus pentametri remaneat in explicum, quod in sequenti versu hexametro reddatur, sed vel uterque sensus, suis terminetur versus, ut Sedulius. Cantemus focij Domino, cantemus honorem,

Dulcis amor Christi personet ore pio.
Vel sibi mutuo prior hexameter ac pentameter subsequens
prout poeta placuerit, conferantur, juxta illud Prosperi:
Solut peccator servit male, qui licet amplo

Utatur regno, sat miser est famulus.
Nam sequentes versiculi estis his sunt subjuncti, sibimet
sunt tamen invicem conjuncti, & secundus primo dat
supplementum. Sequitur enim;

Cum mens carnali nimium dominante tyranno,
Tot servit sceptris, dedita quot vitijs.

Quæ sit optima carminis forma.

AT verò hexametro carmine concathenatio versuum plurimorum solet esse gratissima, quod in Aratore & Sedulio frequenter invenies, modò duobus, modò tribus, modò quatuor aut quinque versibus, nonnunquam sex vel septem, vel etiam pluribus adinvicem connexis, quale est illud:

Loth Sodomis fugiente chaos, dum respicit uxor,
In statuam mutata salis stupescit remansit.
Ad penam conversa suam, qua nemo rectorum
Noxia contempti vitans discrimina mundi,
Aspiciens salvandus erit, nec debet arator
Dignum opus exercens, multum in sua terga referre.

Et Arator:

Jura ministerij sacris altaribus apti,
In septem statuere viris, quos undique lectos
Levitas vocitare placet, quam splendida cepit
Ecclesie fulgere manus, quæ pocula vitæ
Miscet, & latices cum sanguine porrigit igni.
Verum hujusmodi connexio, si ultra modum procedat,
fastidium gignit ac tædium: hymnos verò quos choris alternantibus canere oportet, necesse est singulis versibus

ad purum esse distinctos, ut sunt omnes Ambrosiani. Optima autem versus dactylici, ac pulcherrima positio est, cum primis penultima, ac medijs respondent extrema: quæ Sedulius uti frequenter consuevit: ut,
Pervia divili patuerunt cæcula ponti. &
Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas. &
Edidit humanas animal pecuæ loquelas.

Item in pentametro,
Dignatus nostris accubitare thoris. &
Rubra quod appositum testa ministrat holus.
Non tamen hoc continuatim agendum, verum post aliquot interpositos versus. Si enim uno modo pedes semper ordinabis, & versus, tamen si optimus sit, statim status vilescit: aliquando versus nominibus tantum perficere gratum est: ut Fortunatus,
Lilia, narcissus, viola, vofa, nardus, amomum,
Oblectant animos gramina nulla meos.

Quod idem & in proprijs fecit nominibus: ut,
Sara, Rebecca, Rachel, Hester, Judith, Anna, Noemi,
Quamvis præcipue culmen ad astra levent.

Fecit & in verbis:

Blanditur, refovet, veneratur, honorat, obumbrat,
Et locat in thalamo membra pudica sua.

Studendum præterea metricis, quantum artis decorum non oblitit, ut mobilia nomina fixis præponant, sed nec concinentia nomina conjunctim ponant, verum interposita qualibet alia parte orationis: ut

Mitis in immitem virga est animata draconem.

Priusquam virga potuit mitis, prius immitem quam draconem, sed & hoc discretim, i. e. interposito verbo est animata, non quod hæc semper obseruari necesse sit, sed quia cum sunt, decori sint. Nam & Prosper mutato hoc ordine, fecit versus decentissimum:

Moribus in sanctis pulchra est concordia pacis.

Et item,

Lex æterna Dei stabili regit omnia nutu,

Nec vario mutat tempore consilium,

Et Lucanus poeta veteranus, Cæsaris & Pompei prælia descripturus ita incipit:

Bella per Aemathios plus quam civilia campos,

iusque datum sceleri canimus, populumque potentem.

In sua vitrici conversum viscera dextra.

Cum que superba foret Babylon spolianda trophæis,

Autonijs umbraque erraret Crassus multa

Bella geri placuit, nullos habitura triumphos.

De scansionibus sive casibus versus heroicis.

Scansionum autem in versibus sunt species quatuor: Conjuncta, distincta, mixta, diversa. Conjuncta quæ cæteris laudabilior habetur, illa est, ubi nusquam pes cum verbo finitur, ut

Immortale nihil mundi compage tenetur.

Distincta, ubi verba cum pedibus terminantur: ut,

Hæc tua sunt bona, sunt quia tu bonus omnia condis.

Quam verificationis speciem rarissime invenies: nam et si non post duos vel tres pedes syllaba superfluerit, quam pentemimerim & epentemimerim & heptamimerim vocant, ratus haberi versus nequit: sicut hic, Post duos pedes sunt, post tres, tu superest. Mixta est scansio, quæ utrunque in se habet, ut in quibusdam conjunctus, in quibusdam verò separatus sit versus: ut,

Nobis certa fides æternæ in secula laudis. &

Pacificos Deus numerum sibi prolis adoptat.

Divisa est, ubi primi tres pedes concatenati inter se à reliquis pedibus separati sunt: ut,

Inde Dei genitrix pia virgo Maria conciscat.

Et Prosper:

Contra patris genitum creat, & regit omnia verbum.

Nec minus cæsurarum intuendus est status, quæ & ipsæ sunt quatuor: pentemimeris, heptamimeris, catatricon trocheon, bucoliceptomen. Pentemimeris, ubi post duos pedes invenitur semipes, qui versus dividat, & partem terminet orationis. Heptamimeris, ubi post tres pedes invenitur syllaba: ut,

Cum tua gentiles studeant,

Dicitur autem pentemimeris & heptamimeris Græcè quasi semiquinaria & semiseptenaria, quia quum per spondeos fiunt hæc quinque syllabæ, illa constat septem: & in hac quinta syllaba semipedem, in illa tenet septima. Catastron trocheon, ubi tertio loco invenitur trocheus, non quod in medio versu esse possit, sed ablata una de dactylo syllaba remanet trocheus: ut, Grandifonsi pompare modis. Pucoliceptomen, ubi post quatuor pedes non aliquid remanet: ut,

Semper principium sceptrum iuge gloria consors, & Christus erat panis, Christus petra, Christus in undis.

Quæ cæsura inde nomen habet, quod in Bucolicis sæpè inveniatur. Item ubi post duos pedes superest syllaba, comma dicitur: ubi post duos pedes nihil remanet, colon vocatur: quæ tamen nomina apud oratores indifferenter ponuntur, qui integram sententiam periodum appellant. Partes autem ejus cola & commata dicuntur: ut puta, Sustinetis enim si quis vos in fervitum redigit, colon est. Si quis accipit, colon est. Si quis devorat, colon est. Si quis extollitur, &c. usque ad plenam sententiam, cola sunt, & commata. Plena autem sententia, periodus est. Interpretatur autem colon membrum, comma incisio, periodus clausula sive circuitus.

De Synalephe.

Synalepharum commemoranda ratio est, quia nunquam ultima verbi syllaba vel particula syllabæ videtur absumi. Synalepha Græcè dicitur, quasi quodam saltu transmittens. Fit autem duobus modis. Primum, quum aliqua pars orationis aut in vocalem literam, aut in consonantem definit, incipiente vocali, sequente parte orationis. Illa que sequitur pars orationis præcedentem vel literam vocalem, vel syllabam quæ in m desinat, sua vocali absumit. Quod dico hujusmodi est,

Arctæ via est, verè quæ ducit ad atria vitæ.

Scanditur enim ita, Arctæ vi dactylus, est ve spondeus, intercepta a syllaba per synalepham. Absumitur & particula syllabæ, cum dicit idem Prosper,

Sumite quam magna adposuit sapientia mensam.

Scanditur enim ita, Sumite dactylus, quam ma spondeus, gna adposuit dactylus, assumpta parte syllabæ per synalepham. Item pars syllabæ, quæ in m desinit, synalepha intercipitur, cum dicitur:

Nullus enim est insons sola formidine pœnæ,

Qui sanctum & iustum non amat imperium.

Scanditur namque ita, Nullus e dactylus, n est in spondeo, absumpta m per synalepham, & item. Qui sanc spondeus, tum & ius spondeus, absumente synalepha particulam syllabæ um. Item tota syllaba quæ in m terminata est, per synalepham interit, cum dicitur:

Magnum præsidium est sacro libamine palci,

Si cor participis crimina nulla premunt.

Scanditur namque sic, Magnum spondeus, præfidi dactylus, est fa spondeus, intercepta um syllaba per synalepham.

Quæcunq; ergo verba in m terminantur, nisi positione cuiuscunq; consonantis defendantur synalepha irrumpente syllabam ultimam, aut perdunt, aut minuunt, excepto cum ab h litera sequens sermo inchoaverit: tunc etenim in arbitrio poetarum est, utrum hæc instat fortiorum consonantium synalepham arceat, an pro modo sitæ fragilitatis nihil valeat. Valuit namque in hoc, quia voluit poeta:

Nomine Johannem hunc tu vocitare memento, &

Progenitum fulsisse ducem hoc cœlitus astra,

Item, Nil juvit ad propellendam synalepham, quam poeta neglexit:

Qui per eundem hominem veteri dulcedine pomi.

Sciendum est autem, quod nunquam in eadem parte orationis media fieri potest synalepha: verum si in medio duæ vocales queunt, quarum prior sit longa, potest illa que sequitur, priorem facere brevem. De longa si sic poeta voluerit, auferendi autem funditus potestatem non habet. Est autem naturaliter longa in illo Paulini: ut,

Citharas modulans unius verberet plectri.

Est brevis licenter in illo Sedulij,

Unius ob meritum cuncti periere minores.

Item natura longa est in hoc Paulini:

Difcutiebat ovans galea scutoque fidei.

Licentia brevis in hoc Prosperi:

Divitias jam nunc promissi concipe regni,

Virtute & fidei quod cupis esse tene.

Et hoc ut supra retulimus, inter communes syllabas computatur. Ubi autem in metris prendo proprehendo, vel iecia pro secula legitur, vel aliquid hujusmodi, non est synalepha, sed syncope, quæ species est metaplasmii: quia non litera vel syllaba scandendo aufertur: sed ne unquam scriberetur, libertate poetica provitum est. Unde illum Maronis versiculum:

Nec tota tamen ille prior præeunte carina.

Ita scandendū esse ratio probat: ut primò sit, Nec to spondeus, ta tamen dactylus, ille pri dactylus, or præ dactylus, abbreviata diphongo propter vocalem quæ sequitur: unte carina, dactylus & spondeus, qui terminent. Quis enim audiat Victorinum docentem, ut scandamus unte carina, facientes synalepham in media parte orationis, quod nunquam fecere priores. Fit autem synalepha in omni parte versus, etiam in extrema: ut Prosper,

Sed rerum auctori nullus non cognitus ordo est.

Fit & post versum synalepha, quæ ad sequentis versus caput intendat: ut Paulinus,

Quæ decus omne operum perimebant improba fœda,

Quæ obice prospectum cæcantiæ.

Sunt namque ultimi versus illius pedes, dactylus & spondeus, improba fœda, at primi sequentis per synalepham, Quæ obice prospectans, spondeus.

De Episynelepha, vel Diarephi.

Conjunctionem etiam solutionemque syllabarum, quam Græci episynelepham & diarephim vocant, ubi necesse est licitam scire metricam conjunctionem: videlicet qua duæ de tribus solutionem, qua duæ de una syllaba efficiuntur. Cujus exemplum conjunctionis:

Ædificant sectæque intexunt abiete costas, &

Eustodes iustissime valent, labar ariete crebro Janua, &

Tenuia nec lanæ per cœlum vellera ferri.

Abiete enim quatuor syllabas habet breves, stringe illud, & fit ab positione longa, quia a vocalis desinit in b. excipitur ab i loco consonantis posita. Sic & ariete naturaliter brevis est, a jungit r, ad ipsam jungit i & e, libimet, & fit ab syllaba positione longa, quia sequitur i loco consonantis posita. Item, Tenuia stringet, & fac u consonantem & sic detrita de tertia syllaba facies trisyllabum dactylum.

Tale est & Fluviorum rex Eridanus. Fluvio anapestus est, sed si facis stringendo unam syllabam fluu, alteram io, efficit de anapesto spondeum. Hæc conjunctio sive solutio sæpius in i vel in a literis fit, quarum & in nostratibus poetis multa habes exempla: ut Paulinus, Sim profugus mundi, tanquam benedictus Jacob.

Fortunatus,

Dirigit & Jacobos terra beata sacros.

Hic i & a discindit, ille conglutinat. Item Paulinus,

Parietibus novitas later intus operata vetustas:

Parieti dactylum fecit de procelematico, conglutinatis

contra naturam a & r in unam syllabam, i & e in alteram.

Item Sedulius disjunctis i & a:

Cujus onus leve est, cuius juga ferre suave est.

Prosper conjunctis:

Nec Christi è templo suavior exit odor.

Item Paulinus divisus u & i juxta naturam:

Conscia servitū quid gesseris, & cui tandem.

Fortunatus connexis juxta licentiam poeticam:

Cui tamen hoc opus est cum virginitatis honore,

Ut placeat sponso mens moderata suo.

Item disjunctis eidem in alio pronomine. Paulinus,

Cum subitè aut illis corda hostibus, aut huic ota.

Prosper conglutinatis,

Huic homo si reæt famulatur proximus heret.

Maro e & i conjunctis:

Tiryre pacentes à flumine reice capellas.

Item alibi sejunctis juxta naturam:
 Reice ne maculis infuscer vellera pullis
 Jungit nisi fallor & Paulinus eadem, ubi ait:
 Ast alij pietis accendant lumina certis.
 Nisi forte dactylum in ultima versus regione contra morem posuisse dicendus est. Recipit & r litera solutionem, quamvis ordine dissimili, ibi enim discussis sive congruatis vocalibus syllaba contra naturam aut accrescit, aut interit: hic autem ea vocali, quæ nequaquam adscripta est, in sono vocis assumpta superacrescere tamen syllabam consuevit: ut,
 Illi continuo statuunt ter dena argenti.
 Et Paulinus,
 Et spatij cœpere & culminis incrementa.
 Et rursus,
 Sic propè, sic longè sita culmina respargat, &
 Prudentius in Psychomachia:
 Dixerat hæc & læta libidinis intersecta.
 Et idem in eadem:
 Palpitat arque aditu spiraminis intercepto.
 Neque enim in quinta regione versus heroici spondeum ponere moris erat, sed ita tamen versus hujusmodi illos noluisse scandere reor, ut addita in sono vocali, quam non scribebant, dactylus potius quam spondeus existeret, verbi gratia, Intercepto, intererant, interefecta, resperigebat, & per synalepham denarigenti. quod ideo magis r litera quam cæteræ consonantes patitur, quæ quia durius naturaliter sonat, durior efficitur, cum ab alijs consonantibus excipitur, atque ideo sonus ei vocalis apponitur, ejus temperamento ejus levigetur asperitas: quod etiam in cantilenis Ecclesiasticis sæpe cum eadem litera facere cõsueverunt, quia antiphonas vel responsoria, vel cætera hujusmodi, quæ cum melodia dicuntur, ritè dicere norunt. Sed & hoc commemorandum, quia càm nomina, quæ in ius vel in ium terminantur, duo i in genitivo habere debeant, casu duarum æque syllabarum metrici, nonnunquam in eodem genitivo casu unam syllabam pro duabus proferunt: vel ablata videlicet una i de duabus vel ambabus in unam syllabam geminatis: quamvis id fieri posse plurimi, Donato teste, negent: dicit enim Paulinus: Oblectans inopem sentu fructuque peculij.
 Quod si quis dixerit, hinc eum more antiquo dactylum in fine posuisse vericuli, legat quod idem alibi dicit: Excoluit bijugis laquearij & marmore fabri.
 Excolit dactylus, it biju dactylus, gis laque dactylus. Quis est ergo pes quartus arij & c, habet enim quatuor syllabas, longam, brevem, & duas longas. Epiritus in heroico versu esse non potest, forte ergo spondeus est absumente synalepha, duas vocales superventu unius, quod non facile vel à grammaticis permittitur, vel à poetis usurpatum invenies, tamen si dixerit Fortunatus,
 Vincentij Hispania surgit ab arce decus.
 Cujus scanlio versus par est præfati, nisi forte regulâ Lucilij sequuti sunt, qui Lucilij & Amilium, & cætera nomina, quæ ante u habent i, non solum in vocativo, sed etiam in genitivo casu per unum i scribi posse existimant.
 Quod & auctoritas sæpe & necessitas metricorum decretæ violat.

AT tamen intuendum est nobis, quia & auctoritas nonnunquam & necessitas metricæ disciplinæ regulas licitè contemnit. Necessitas quidem in his verbis, quæ non aliter in versu poni possunt, ut sunt ea quæ quatuor syllabas breves habent, ut Italiam, basilica, religio: vel tres primas breves, ut reliquæ: vel unam in medio brevem, ut veritas, trinitas, quæ neque dactylum consuetum, neque spondeum facere possunt, quod proprijs nominibus maxime solet venire. Hujus exemplum.

Italiam sequimur fugientem, & mergimur undis. Literam i contra naturam pro longa posuit, quia non aliter Italiam, quam sæpius erat nominaturus, appellare volebat, nisi aut syllabam, quæ natura brevis erat, produceret, aut tribrachym loco dactyli poneret. Sic cum de apibus loquens, alvearia nominare vellet, necessitate posuit antibacchium in versu dactylico: ut

Seu lento fuerit alvearia vimine texta.
 Et Paulinus,
 Qui simul ac sancta pro religione coistis.
 Re contra naturam pro longa posuit, quia non aliter hoc nomen versus hexameter recipere valebat. Tale est & illud ejusdem:
 Basilicis hæc juncta tribus patet area cunctis.
 Namque alibi pro brevi ponitur eadem syllaba dicente Fortunato:
 Hic Paulina agnes balissima Eugenia regnat.
 His & alijs hujusmodi necessitatibus credo factum, quod de libro beati Job, loquens Hieronymus, cum dixisset, cum maxima ex parte versus hexametri apud Hebræos esse descriptum: addidit qui dactylo spondeoq; carentes propter idioma linguæ crebro recipiunt & alios pedes eorundem quidem temporum, sed non earundem syllabarum, auctoritate autem contemnitur regula Grammaticorum, ut Sedulius in clausula carminis, cujus supra meminimus, quum dixisset,
 Gloria magna patri semper tibi gloria nate:
 Subdit,
 Cum sancto spiritu gloria magna patri.
 Spiritus enim primam syllabam habet longam.
 Unde vera scanlio versus istius hæc est, Cum san spondeus, to spiri antibacchius, & non dactylus: sed poeta ut gloriam sanctæ & individua trinitatis clara voce decantaret, neglexit regulam metricæ dispositionis. Idem ipse in carmine Paschali,
 Sic ait ipse docens, ego in patre, & pater in me.
 Sic enim scanditur, Sic ait dactylus, ipse do dactylus cens e trocheus, gin pa spondeus, ablato o per synalepham. Aut si scandere vis cens ego, & facere dactylum, contra morem ipsius Sedulij, quem per omnia servavit, agis ut in unis fter vocalis altera superveniente vocali. Idem in eodè opere, Clarifica dixit nomen tuum, magna que cælo.
 In quo ut veritatem Domini sermonis apertius commendaret, post posuit ordinè disciplinæ secularis: idem iterum, Scribitur & titulus, hic est rex Judæorum: quod quomodo scandendum judicaverit, videat qui potest, utrum Judæorum duos spondeos quinta & sexta regione contra morem, an solutis syllabis, juxta quod supra monstravimus, dactylum fieri voluerit & spondeum.

Ut præsci poeta quedam aliter quam moderni proposuerint.

NAm & in exemplis antiquorum inveniuntur aliquoties duo spondei in fine versus, sicut duo dactyli nonnunquam ut sunt illa Maronis,
 At ruba terribilem sonitum procul excitat horrida. &
 Aut leves ocreas lento ducunt argento.
 Quamvis hoc rarissime inveniatur, nisi ita ordinatum, ut & dactyli, qui in fine est, ultima syllaba per synalepham sequenti versui jungatur: & spondeus, qui in quinta regione est, litteram habeat alteri consonanti, vel præpositam, vel subjectam, cujus duritia per adjectam vocalem levigata dactylus sentiat in sono, cum par eat spondeus in scripto, quod utrunque ut fiat, exemplis supra monstravimus, quia & aliis in metrico opere regulis multum liberè utebantur, quas moderni poetæ distinctius ad certam normam definitionis observare maluerunt. Nam & vocalem brevem, quæ i & u & vocali qualibet exciperetur, noluerunt esse communem: ut Lucretius,
 Quæ calidum faciunt aquæ tactum atque vaporem.
 Et vocalem in fine verbi brevem, quæ exciperetur à consonante & liquida inter communes syllabas deputarunt: ut Virgilius,
 Aestusque pluviasque, & agentes frigora ventos. &
 Si tibi lacinium cura est primùm aspera sylva,
 Lappæque tribulique absint fugæ pabula læta.
 quod nunc poeta in eadem parte orationis, ut supra docuimus, magis fieri oportere decernit. Idem vocalem in fine verbi correptam, quæ excipitur à litera z inter communes syllabas deputavit, Eurique Zephyrique tonat domus,
 Qui eadem libertate synalepha utebatur, siquidem & m,

ubi voluit in fine verbi positam à supervenientis vocalis
absumptione: ut,

Iterum iterumque movebo: & longam vocalem longam
remanere permittit, ut

Sit pecori apertus quanta experientia parcis.

Et longam cum voluit, brevavi: ut,

Et multum formosum vale, vale inquit Iola. &

Credimus an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.

Et diphthongum reservavit: ut,

Ulla moram fecere neque Aonie Aganippe.

Et eandem brevavi, ut,

Infula Ionio in magnosque cuncta posteriores poetas, ut
dixi, distinctius observare reperies.

De metro Phalecio.

Verum quia de metro heroico quæ videbantur, tra-
ctavimus, libet & aliorum genera metrorum, ea dun-
taxat quæ magis usui haberi reperimus, parumper com-
memorare. Est igitur metrum dactylicum phalecium pen-
tametrum, quod constat ex spondeo & dactylo, & tribus
trocheis. Hujus exemplum,

Cantemus Domino Deoque nostro,

Cui gloria cum honore pollens,

Se se magnificis decorat actis,

Dum curus celeres Ægyptiorum,

Iunctis equitibus gravique turba,

Rubri marmoris enecat fluentis,

Adjutor valide meæ salutis,

Plebem de medio tulit profundo.

Custos & genitor salusque vera

Hic est, hic dominus meus & altor,

Ipsum conspicua sacro laude,

Est qui progenitor mei parentis.

Ipsum vocibus arduis fitebor,

Qui bellum tulit obruitque fortes,

Dignus nomine quo Deus vocatur.

De metro Sapphico.

Metrum dactylicum sapphicum pentametrum constat
ex trocheo, spondeo, dactylo & duobus trocheis,
cui metro post tres versus comma heroicum subjungitur.
Hoc metro sanctus antistes Paulinus sextum beati confes-
soris Felicis librum composuit: cujus principium est:
Iamne abis & nos properans relinquis,
Quos tamen sola religione linquis,
Semper adnixa sine fine tecum

Mente tuturus. Et paulo post dicit:

Sicut Ægypto præunte quondam,

Noctis & densæ tenebris opera

Qua Dei vivi sacra gens agebat,

Luxerat orbi.

Quæ in toto specie probatur,

Orbe cum sanctæ pia pars fidei,

Fulgeat Christo reliquis tenebris

Obruit error.

Sic meo qua se feret actus hora,

Cuncta Nicetæ Dominus secundet,

Donec optatam patriam vehatur

Lætus ad urbem.

De metro Tetrametro catalectico.

Metrum dactylicum, tetrametrum catalecticum
constat ex spondeo, dactylo, catalecto, dactylo,
spondeo: quo usus est sanctus Ambrosius in precatione
pluvie, cujus exordium hoc est:

Squalent arva soli pulvere multo:

Pallet siccus ager, terra fatiscit.

Nullus roris honos, nulla venustas.

Quando nulla viret gratia florum,

Tellus dura siccit nescia roris.

Fons jam nescit aquas flumina cursus.

Cujus finis hic est:

Iam cælos referes, atque laxes,

Fecundo placidus imbre rogamus

Helix meritis impla secla,

Donasti pluviam, nos quoque dones.

Idem usus est eodem metro in postulatione serenitatis,
quod ita incipit:

Obdudere polum nubila coeli,

Abconduntque diem sole fugato,

Noctes continuas fidere nudas.

At finis ita:

Jesu parce tua morte redemptis:

Prior diluivium protulit ætas,

Ut mundaret aqua crimina terræ.

Sed mundata tuo sanguine terra est,

Jam nunc missa ferens ore columba,

Ramum pacificæ manus olive,

Exutas liquido flumine terras,

Lato significet lapsa volatu.

De metro Iambico hexametro.

Metrum iambicum hexametrum, recipit jambum lo-
cis omnibus, tribrachym locis omnibus præter no-
vissimum spondeum, dactylum & anapestum locis tan-
tum imparibus: pyrrichium loco tantum ultimo Quo no-
bilissimus Hilpanorum scholasticus, Aurelius Prudentius
Clemens scripsit præemium Ptychomachia, id est, libri
qui est de Virtutum victorumque pugna, heroico carmine
composuit: ita enim inchoat:

Senex fidelis prima credendi via

Habram beati feminis ferus pater.

Adjecta cuius nomen auxit syllaba Abraham,

Parenti dictus Abraham Deo.

De metro Iambico tetrametro.

Metrum iambicum tetrametrum recipit jambum lo-
cis omnibus, spondeum tantum locis imparibus, quo
scriptus est hymnus Sedulij,

A folis ortu cardine,

Ad usque terræ limitem,

Christum canamus principem.

Sed & Ambrosiani eod maxime currunt:

Deus creator omnium

Jam surgit hora tertia,

Splendor paternæ gloria.

Æterne rerum conditor.

Et cæteri per plures. In quibus pulcherrimo est decore
cõpositus hymnus beatorum martyrum, cuius loca impa-
ria spondeus, jambus tenent paria: cujus principium est:

Æterna Christi munera,

Et martyrum victorias,

Laudes ferentes debitas

Lætis canamus menibus.

Recipit hoc metrum aliquoties, ut scribit Mallius Theo-
dorus, etiam tribrachym locis omnibus, præter novissimum
dactylum & anapestum, locis tantum imparibus. Unde est:

Gemina gigas substantiæ

Alacris ut currat viam.

Cæterorum raro habemus exempla.

De metro Anacreontico.

Metrum iambicum tetrametrum colophon, quod A-
nacreontium dicunt, recipit anapestum, duos jam-
bos, semipedem: quo usus est Prosper tyro in principio ex-
hortationis ad conjugem ita dicens:

Age jam precor mearum

Comes irremota rerum,

Trepidam brevemque vitam

Domino Deo dicamus.

Celeri vides oratu

Rapidos dies meare,

Fragilisque membra mundi,

Minui, perire, labi.

Fugit

Fugit omne quod tenemus
Neque fluxa habent recursum,
Cupidasque vana mentes
Specie trahunt inani.
Ubi nunc imago rerum est,
Ibi sunt opes potentum,
Quibus occupare captas
Animas fecit voluntas.

De metro Trochaico.

Metrum trochaicum tetrametrum, quod à poetis Græcis & Latinis frequentissimè ponitur, recipit locis omnibus trocheum, spondeum omnibus, præter tertium. Currit autem alternis versiculis, ita ut prior habeat pedes quatuor, posterior tres & syllabam. Huius exemplum totus hymnus ille pulcherrimus;

Hymnum dicat turba fratrum,
Hymnum cunctis personæ
Christo regi concinentes,
Laudes demus debitas.

In quo aliquando & tertio loco prioris versiculi spondeum reperies: ut,

Factor cæli, terræ factor,
Congregator tu maris, &
Verbis purgas lepræ morbos.

De Rhythmo.

Hæc de metris eminentioribus commemorasse sufficiat, quorum exempla copiosiora apud scriptores invenimus; præterea sunt metra alia per plura, quæ in libris Centimetrorum simplicibus monstrata exemplis, quibus que cupit, reperiet. Reperiuntur quædam & in insigni illo volumine Porphyrij poeta, quod ad Constantinum Augustum missum meruit de exilio liberari. Quæ quia pagana erant, nos tangere non libuit. Videtur autem rhythmus metris esse similis, quæ est verborum modulata compositio, non metrica ratione, sed numero syllabarum ad iudicium aurium examinata, ut sunt carmina vulgarium poetarum. Et quidem rhythmus sine metro esse potest, metrum verò sine rhythmo esse non potest; quod liquidius ita diffinitur, Metrum est ratio cum modulatione: rhythmus modulatio sine ratione: plerumque tamen casu quodam invenies etiam rationem in rhythmo non artificiali moderatione servatam, sed sono & ipsa modulatione ducente, quem vulgares poetae necesse est rusticè, docti faciant doctè: quomodo & ad instar Jambici metri pulcherrimè factus est hymnus ille præclarus:

Rex æternæ Domine,
Rerum creator omnium
Qui eras ante secula
Semper cum patre filius.

Et alij Ambrosiani non pauci. Item ad formam metri trochaici canunt hymnum de die iudicii per alphabetum:

Apparebit repentina dies,
Magna Domini fur obscuro,
Velut nocte improvisos occupans.

Quæ tria sint genera poematis.

Sanè quia multa disputavimus de poematibus & metris, commemorandum in calce, quia poematum genera sunt tria: aut enim activum vel imitativum est, quod Græci dramaticon vel mîcton appellant: aut enarrativum, quod Græci exegematicon vel apangelicon nuncupant: aut commune vel mixtum, quod Græci cenon vel miston vocant. Dramaticum est, vel activum, in quo personæ loquentes introducuntur, sine poetæ interlocutione, ut se habent tragediæ & fæbulæ. Drama enim, Latine fabula dicitur: quo genere scripta est,

Quò te Meripedes, an quò via ducit in urbem?
Quo apud nos genere Cantica canticorum scripta sunt, ubi vox alternans Christi & Ecclesiæ, tamen non hoc in-

terloquente scriptore manifestè reperitur. Exegematicon est vel enarrativum, in quo poeta ipse loquitur sine ullius interpositione personæ, ut sunt tres libri Georgici toti, & prima pars quarti: item Lucretij carmina, & his similia. Quo genere apud nos scriptæ sunt Parabola Salomonis & Ecclesiastes, quæ in sua lingua, sicut & Psalterium, metro constant esse conscripta. Cenon est vel mîcton, in quo poeta ipse loquitur, & personæ loquentes introducuntur: ut sunt scripta Ilias & Odysseas Homeri, & Æneidos Virgilij: & apud nos historia beati Job: quamvis hæc in sua lingua non tota poetico, sed partim rhetorico, partim fit metrico vel rhythmico scripta sermone.

Hæc tibi dulcissime fili, & conlevita Gutberte, diligenter ex antiquorum opusculis scriptorum excerpere curavi, & quæ sparsim reperta, diutino labore collegeram, tibi collecta obruli, ut quemadmodum in divinis literis statutis que Ecclesiasticis imbuere studui, ita enim metrica arte, quæ divinis non est incognita libris, te solerter instruerem: cui etiam de figuris vel modis locutionum, quæ à Græcis Schemata vel Tropi dicuntur, parvum subicere libellum non incongruum duxi: tuamque dilectionem sedulus exoro, ut lectioni operam impendas, illarum maxime literarum, in quibus nos vitam habere credimus sempiternam.

Explicit de arte metrica liber unus.

**B E D Æ P R E S B Y -
T E R I D E S C H E M A T I S
S C R I P T U R Æ L I B E R.**

Solet aliquoties in Scripturis, ordo verborum cautiù decoris, aliter quàm vulgaris via, dicendū habet, figuratus inveniri: quod Grammatici Græcè *επιφωτισμα* vocant: nos habitum, vel formam, vel figuram rectè nominamus: quia per hoc quodammodo vestitur & ornatur oratio. Solet iterum Tropica loquutio reperiri, quæ sic translata dictione à propria significatione ad non propriam similitudinem, necessitatis aut ornatus gratia. Equidem gloriantur Græci, talium se Figurarum, vel Troporum fuisse repertoies.

Sed ut cognoscas (dilectissime fili) cognoscant item omnes, qui hæc legere voluerint, quòd sancta Scriptura cæteris omnibus scripturis non solum autoritate, quia Divina est: vel utilitate, quia ad vitam ducit æternam; sed & antiquitate, & ipsa præeminet positione dicendi. Ideo placuit mihi, collectis de ipsa exemplis ostendere: quia nihil huiusmodi Schematum, sive Troporum, valent prætere illis seculis eloquentiæ magistris, quòd non illa præcesserit.

Sunt autem multæ species Schematum & Troporum: tamen præcipua aliquot Schemata, & Tropos selectiores Scriptura habet: tanquam excerptos ex istis, qui sunt Grammaticis familiares: quorum primus tropus, Metaphora est omnium generalissimus: nam cæteri omnes, huius speciei videntur esse.

Metaphora.	Ironia.
Catachresis.	Antiphrasis.
Metalepsis.	Ænigma.
Metonymia.	Charentifinos.
Antonomasia.	Paremia.
Characterifinos.	Sarcasmos.
Exoche.	Asteifinos.
Epitheton.	Mysterifinos.
Synecdoche.	Homœosis.
Onomatopœia.	Homœologia.
Periphrasis.	Soraxifinos.
Hyperbaton.	Icon.
Hysterologia.	Icaifinos.
Hysteron proteron.	Catatyposis.
Anastrophe:	Hypotyposis.

Paren-